

УДК [378.4+005.336.4]:339.9

Ільницький Д.О.
кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри міжнародної економіки
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

УНІВЕРСИТЕТИ В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ ЗНАНЬ: ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ

UNIVERSITIES IN GLOBAL KNOWLEDGE ECONOMY: INTELLECTUAL CAPITAL

АНОТАЦІЯ

Інституції генерування та дифузії знань як економічні суб'єкти мають враховувати не лише рівень організації чи країни, але й ідивідуальну трансформацію знань створюючи умови для креативності випускників та науково-педагогічних працівників, які становлять базис інтелектуального капіталу університету та країни. Ефективне використання інтелектуального капіталу університетів є основою їх конкурентоспроможного розвитку та запорукою їх вагомого внеску в розвиток національного інтелектуального капіталу. Національний інтелектуальний капітал, функціонуючи в умовах глобальної конкуренції за нього, є одним з факторів соціально-економічного розвитку та міжнародного конкурентного статусу країн, що підтверджується їх позиціями в провідних міжнародних рейтингах.

Ключові слова: університет, інтелектуальний капітал, економіка знань, глобальна конкуренція, науково-освітній простір, креативність.

АННОТАЦИЯ

Институты генерирования и диффузии знаний как экономические субъекты должны учитывать не только уровень организации или страны, а и уровень индивидуальной трансформации знаний создавая условия для креативности выпускников и научно-педагогических работников, которые составляют базис интеллектуального капитала университета и страны. Эффективное использование интеллектуального капитала университетов является основой их конкурентоспособного развития и залогом их весомого вклада в развитие национального интеллектуального капитала. Национальный интеллектуальный капитал, функционируя в условиях глобальной конкуренции за него, является одним из факторов социально-экономического развития и международного конкурентного статуса стран, что подтверждается их позициями в ведущих международных рейтингах.

Ключевые слова: университет, интеллектуальный капитал, экономика знаний, глобальная конкуренция, научно-образовательное пространство, креативность.

ANNOTATION

Institutions of generation and diffusion of knowledge as economic actors should consider not only the level of organization or country but the level of individual transformation of knowledge by creating conditions for creativity of graduates and teaching staff, which form the basis of the intellectual capital of the university and the country. Effective use of university intellectual capital is the basis of competitive development and guarantee their outstanding contributions to the development of national intellectual capital. National intellectual capital, functioning in terms of global competitions for it, is a factor of social and economic development and international competitive status of countries, which is confirmed with their leading positions in international rankings.

Keywords: university, intellectual capital, knowledge economy, global competition, scientific and educational area, creativity.

Постановка проблеми. Обсяги накопичених суспільством знань, інформації в усіх формах на початку ХХ ст. подвоювалися кожні 30 років, у 1970-і цей час скоротився до 7 років, а зараз подвоєння трапляється швидше ніж кожні 11 годин [1, с. 30]. На жаль переважний обсяг інформації складає інформаційний шум, який може стати джерелом появи, створення справжнього знання, яке принесе користь людству, а тому знання також називають капіталом. Прискорення темпів зростання обсягів знань, загострення соціально-економічних викликів обумовили появу академічних колах концепції навчання протягом життя, імплементація якої вимагає від університетів ідентифікації та адаптації до сучасних умов управління інтелектуальним капіталом.

Процеси глобалізації економіки та конкуренції, розвиток ІКТ і поглиблення суспільного поділу праці призвели до трансформації уявлень щодо ролі та місця університетів у сучасній економічній системі, які в більшості країн тяжіють до визначення університетів як важливих суб'єктів економічних відносин. Найбільш глибокі практичні зрушення відбулися протягом останніх двох десятиліть та продовжують мати місце. Очевидно, що вони були підготовлені значним масивом праць науковців-теоретиків, серед яких Д. Белл [3], Ф. Махлуп [4], Й. Шумпетер [5], Д. Стігліц [6] та інші.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність цього дослідження обумовлюється також досить обмеженим колом публікацій у вітчизняній науковій періодиці на обрану тему. Окремі публікації присвячені визначенню ролі сучасного університету в умовах економіки знань та євроінтеграції [7; 8]. Інші – вивченню та аналізу світового досвіду функціонування вищої освіти чи узагальненню підходів до економіки знань як до інноваційної системи та визначенню ролі людського капіталу [9; 10]. Окрему увагу дослідники приділяли галузевим особливостям ідентифікації та розвитку інтелектуального капіталу [11]. Слід визнати, що й окремі вітчизняні науковці глибоко вивчали обрану тематику, серед яких В. Базилевич [12],

В. Геєць [13], І. Каленюк [14], А. Колот [15], Д. Лук'яненко [16], А. Павленко та Л. Антонюк [17], А. Поручник [18], праці яких тільки виграють від привнесення нових поглядів.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. У цілому у вітчизняній науковій періодиці бракує ідентифікації компонентного складу категорії інтелектуальний капітал, зокрема у випадку коли йдеться про університети. Окремої уваги потребує узагальнення ролі знань та їх генерування в університетах, а також місця інтелектуального капіталу в структурі активів університетів світового класу.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування ролі та місця інтелектуального капіталу університетів, процесів генерування знань ними на основі узагальнення сучасних теоретичних поглядів та кращого світового досвіду, що може бути імплементований у процесі забезпечення міжнародних конкурентних переваг вітчизняної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інституційне генерування знань. Знання є обґрунтованим щирим переконанням, яке здобувається людиною на основі взаємодії зі світом [19]. Вони також визначаються як актуальна вмiла дія та/або потенціал визначення ситуації таким чином аби дозволити вмiлу дію. Тому знання слід розглядати переважно як дію, рух у континуумі¹ від неявного знання до явного знання (рис. 1). Явне знання доступне через свідомість, тому є об'єктивним, зафіксованим на носії, й тому в університетах так цiнуються бібліотеки та музеї. Неявне знання базується на дії та процедурі, цінностях та емоціях, тому є суб'єктивним і спирається на практику, досвід, й тому в університетах панує людиноцентризм. Однак явне знання завжди базується на неявному знанні, й вони становлять дві нерозривно взаємопов'язані протилежності, які отримуються переважно через соціальну практику [20].

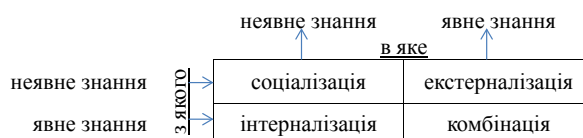

Рис. 1. Методи трансформації знання

Джерело: складено за [21]

В організації (університеті) знання є не лише ресурсом чи кінцевим продуктом, але передусім процесом їх отримання, а саме процесом конверсії, трансформації неявного знання в явне знання. Для уможливлення управління знаннями ідентифікують цикл інституційної еволюції знань (рис. 2). Для університету слід одночасно ідентифікувати індивідуальний рівень еволюції знань для проведення свідомої діяльності щодо кожного з суб'єктів. Цикл індивідуальної еволюції знань складають послідовний перехід від неявного, підсвідомого знання до ідеалістичного бачення та парадигмального знання, далі до систематичного та методологічного знання, яке переходить у прийняття прагматичного рішення та **справжнє знання**, що є основою автоматичного рутинного робочого знання, майстерність в якому формує неявне знання [22]. Особистість є ключовою рушійною силою в процесі створення та експлуатації знань в організації, **якість** яких залежить переважно від двох факторів – різноманіття особистісного досвіду та знаннєвого досвіду [21]. Тому значна увага має приділятися збереженню надбань попередніх поколінь, які найчастіше мають вигляд спадщини, а також корпоративної пам'яті [23; 24].

Методологічно поява нових знань, як переконують Мак Кормак, Лізердейл та інші, починається з неявних знань у формі метафори, аналогії, які в результаті перетворюються на певну модель [25; 26]. Неявне знання перетворюється в явне спочатку через визнання суперечностей у формі метафори, а далі їх вирішення через аналогії. Тому метафора, аналогія та модель є

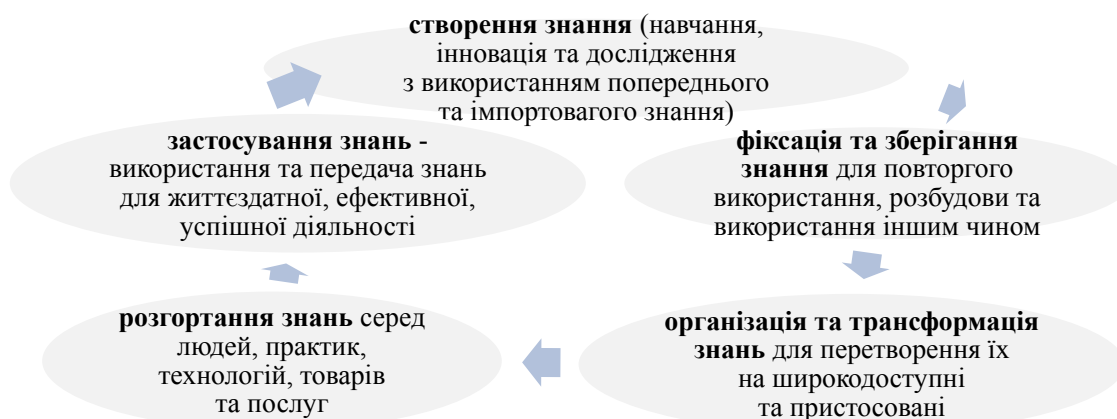

Рис. 2. Цикл інституційної еволюції знань

Джерело: складено за [22]

¹ Завдяки глобалізації його межі сягають масштабів всього світу, глобальної економіки.

складовими процесу наукового пошуку та мають активно використовуватися в освітній діяльності.

Процес генерування знань відбувається в певних умовах і, як цикл, складається з певних етапів (рис. 3). Чітка ідентифікація названих етапів та умов в університетах має розглядатися як запорука генерування нових знань на основі знань, що накопичені попередніми поколіннями.

Вважається, що знання² є ресурсом формування інтелектуального капіталу (далі – ІК) інституції чи країни. Хоча досі єдиного усталеного визначення поняття «інтелектуальний капітал» немає, більшість з них формується навколо ототожнення ІК зі знаннями, що можуть бути конвертовані у вартість [27]. Це засвідчує певне ототожнення ІК з ресурсом, який для отримання прибутку чи соціально-економічного ефекту треба активувати. Про знання говорили

Рис. 3. Процес генерування нових знань

Джерело: складено за [21]

Таблиця 1

Еволюція досліджень ІК

ознака	етап		
	1	2	3
період	1980-і – 1990-і	1990-і – 2004	2004 (2012) – ...
теоретична база	великі (класичні) теорії	динамічна теорія ІК	агрегована теорія ІК
основний результат	окреслення рамок та структури ІК	класифікація ІК, його компоненти, таксономія їх та групування підходів оцінювання ІК	критика теорій та моделей
	поява нових теоретичних моделей	поява нових теоретичних моделей, прикладне застосування нових та попередніх моделей	прикладне застосування нових та попередніх теоретичних моделей
	розвиток термінології	розвиток термінології	трансформаційне уточнення термінології
основний об'єкт	значення ІК для забезпечення сталої конкурентної переваги	вимірювання, управління звітністю; вплив ІК на фінансові результати	критичне дослідження практики ІК; управлінські аспекти ІК; фінансові та нефінансові аспекти
	корпорації	корпорації, МСП, міжнародний досвід	всі типи суб'єктів, а не лише корпорації
практичне значення	створення директив та стандартів ідентифікації ІК	дослідницька перевірка гіпотез; розкриття інформації та звітності	практичне застосування ІК зародження експериментування з ІК

Джерело: складено за [28]

² Тут ми ототожнюємо такі категорії як знання, вміння, навички, досвід і компетенції виходячи з того, що в їх природі є саме та частина інформації яку прийнято називати знаннями. Саме знання має характеристики капіталу, адже здатне приносити соціально-економічний ефект у самих різних формах, зокрема як прибуток, якість, економія, задоволеність, зменшення ризику тощо.

ще Платон і Аристотель, але дослідження ІК пройшли коротку еволюцію (табл. 1).

Тож можна стверджувати, що сучасний стан розвитку досліджень ІК, знань є передпарадигмальним, якому характерна **еклектика**. Більшість науковців сходяться в думці, що компонентний склад ІК передбачає такі виміри як людський, організаційний та відносин (рис. 4).

Рис. 4. Компонентний склад інтелектуального капіталу

Наводимо цей компонентний склад ІК, адже навіть у нещодавніх публікаціях він відокремлений від людського капіталу, хоча більшість дослідників переконують, що ІК його включає [29]. Університети традиційно розглядаються як інституції, основною метою яких є через освітню та науково-дослідницьку діяльність формування прошарку освічених осіб, які у своїй сукупності формують людський капітал суспільства й одночасно є виробниками матеріалізованих компонентів ІК та освіти наступних поколінь. ІК також розглядається як інтелектуальний ресурс у випадках, коли ще не знайшов свого застосування. В університетах світового класу домінує розуміння того, що в їх стінах студенти можуть здобувати переважно компетенції (як сукупність знань, умінь, навичок, ставлень тощо), а самі знання, що оформлені як об'єкти інтелектуальної власності чи іншим чином матеріалізовані, можна придбавати як ресурс.

Всі складові компонентів ІК, об'єднує те, що вони є результатами інтелектуальної діяльності

людини, суспільства. Основні причини, що пояснюють необхідність вимірювання ІК, та які найчастіше називаються, можна згрупувати в такі блоки: 1) їх участь у реалізації інституційних стратегій, 2) їх вплив на поведінку 3) зовнішнє підтвердження їх цінності [31]. Компонентом ІК, що найгірше піддається вимірюванню є капітал відносин, що складається з відносин між всіма суб'єктами, які прямо чи опосередковано пов'язані з суб'єктом. При цьому найчастіше виокремлюють такі групи суб'єктів як: працівники, інвестори і власники, громади і ради, постачальники, клієнти і дистрибутори, стратегічні партнери та держава. У масштабах країни ідентифікують національний ІК як визначальний чинник розвитку національного ринкового і фінансового капіталів.

Інтелектуальний капітал у міжнародній практиці.

Ключовою цінністю економіки, що базується на знаннях, є інновації, за якими стоїть конкуренція, ефективність такої визначається правовою системою та справедливістю, що панують у країні [32]. У літературі до недавнього часу в межах регіональних моделей інноваційного розвитку економіки досить часто зустрічалася ідея *трикутника знань*, що складався з державного і приватного секторів та сектору знань, але чітких обріїв вона не набула [33]. Хоча в трикутнику знань інноваційного порядку денного ЄС освіта, дослідження та інновації називаються ключовими факторами розвитку [34].

На прикладі країн арабського світу Н. Бонтіс дослідив взаємозв'язки компонентів національного ІК та визначив коефіцієнти їх взаємного впливу (β) (рис. 5) [35]. Людський капітал розглядається як база формування ІК нації, громадяни якої здійснюють діяльність з інтернали-

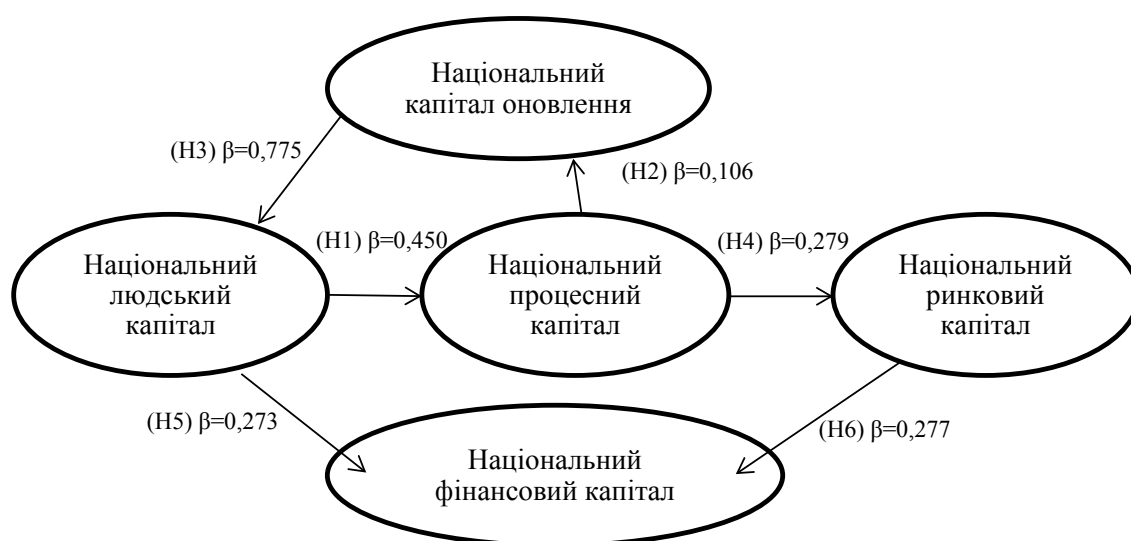

Рис. 5. Концептуальна мапа взаємозв'язків національного ІК країн арабського світу [35]

³ Яскравим доказом чого є словник компетенцій університету Гарварду [30]

зації знань у системи та процеси в країні (Н1), які в сукупності як процесний капітал стають базисом для майбутнього оновлення (Н2) шляхом інвестування в НДДКР.

У результаті функціонування капіталу оновлення (Н3) людський капітал збагачується, розвивається та комерціалізується на відповідних ринках (Н4). Постійний розвиток національного людського капіталу (Н5) та спроможність нації до комерціалізації інтелектуального добробуту узагальнюються в динаміці національного фінансового капіталу (Н6), що в арабських країнах становило 20%.

Іншим прикладом практичного застосування концепції ІК є бенчмаркінг країн за обраними показниками на основі їх агрегування (табл. 2). Індекс економіки знань засвідчує, що ІК може перетворюватися на ресурс, що практично не використовується для цілей соціально-економічного розвитку, через відсутність ефективного взаємозв'язку між інституційним режимом економічних ініціатив та знаннями (освітою, інноваціями, ІКТ). Він гармонійно поєднується (та очевидно, що корелюється) з індексом людського розвитку (далі – ІЛР) та індексом глобальної конкурентоспроможності талантів (далі – ІГКТ) (табл. 2).

Інтелектуальний капітал університету.

Інституції глобальної економіки знань самостійно визначають місію та фактори успішної діяльності. Одним з ключових є ідентифікація компонентного складу ІК університету (рис.6). Враховуючи виняткову актуальність цих досліджень, результати яких дають можливість університетам формувати локальні та глобальні конкурентні стратегії, кількість відкритих публікацій є обмеженою.

На основі запропонованої структури та показників ідентифіковано відносно значення компонентів ІК європейських університетів на прикладі факультетів економіки та права (табл. 3) [39]. Очевидно, що розширення джерельної бази сприятиме більш об'єктивним ре-

Рис. 6. Структура ІК університету

Джерело: складено за [39]

Таблиця 2

Динаміка індексу економіки знань (Світовий банк)

ІГКТ, ранг 2013	ІЛР, ранг 2014	країна	Компоненти індексу економіки знань							
			ранг		Індекс економіки знань	Індекс знань	Режим економічних ініціатив	інновації	освіта	ІКТ
			2012	2012- 2000						
4	12	Швеція	1		9,43	9,38	9,58	9,74	8,92	9,49
8	24	Фінляндія	2	6	9,33	9,22	9,65	9,66	8,77	9,22
3	10	Данія	3		9,16	9	9,63	9,49	8,63	8,88
6	4	Нідерланди	4	-2	9,11	9,22	8,79	9,46	8,75	9,45
12	1	Норвегія	5	2	9,11	8,99	9,47	9,01	9,43	8,53
17	7	Нова Зеландія	6	3	8,97	8,93	9,09	8,66	9,81	8,3
11	8	Канада	7	3	8,92	8,72	9,52	9,32	8,61	8,23
16	6	Німеччина	8	7	8,9	8,83	9,1	9,11	8,2	9,17
15	2	Австралія	9	-3	8,88	8,98	8,56	8,92	9,71	8,32
1	3	Швейцарія	10	-5	8,87	8,65	9,54	9,86	6,9	9,2
9	5	США	12	-8	8,77	8,89	8,41	9,46	8,7	8,51
7	14	Великобританія	14	-2	8,76	8,61	9,2	9,12	7,27	9,45
51	57	Росія	55	9	5,78	6,96	2,23	6,93	6,79	7,16
66	83	Україна	56	-2	5,73	6,33	3,95	5,76	8,26	4,96

Джерело: складено автором за [36; 37; 38]

зультатам, які можливо будуть різними в різних університетах, галузях та навіть країнах.

Таблиця 3
Відносне значення компонентів ІК університету, %

компоненти	за методом концептуальних карт	за методом часткових найменших квадратів
Людський капітал	28,6	24,9
Капітал відносин	25,7	25,2
Структурний капітал	45,7	49,4

Джерело: складено за [39]

Дослідження структури активів університетів Тайваню виявило спів-відношення між інтелектуальною власністю та матеріальними активами університету (табл. 4). Тому з високою вірогідністю можна стверджувати, що близько 80% активів сучасного університету складають нематеріальні активи.

Розглядаючи автономію та підзвітність, як різні аспекти одного процесу, університети Австрії зобов'язали звітувати з включенням до звітності двох обов'язкових складових – фінансової звітності та балансу знань [41]. Баланс знань складається з таких блоків як: 1) описова частина та система затверджених показників; 2) щорічний поступ у досягненні цілей.

Досить часто університети на основі проведених досліджень вдаються до створення компаній, в яких намагаються реалізовувати передові ідеї. К. Курадо та Н. Бонтіс запропонували матрицю управління ІК, в якій розглядають процес, а не набір можливих варіантів дій (табл. 5).

У цьому процесі компанії проходять від нової компанії, старт-апу до зрілого бізнесу шлях, на якому фірма постійно має робити вибір між діяльністю з отримання нових знань, досліджень з одного боку, та діяльністю з експлуатації знань – з іншого.

Особливе значення цієї матриці полягає в тому, що вона надає користувачам методологічну основу, що уможливорює ідентифікувати переважаючий тип дій в організації та в разі необхідності змінити пріоритети діяльності. На жаль практика досі дає досить обмежені підтвердження ефективності її застосування, які зосереджуються переважно в межах самих організацій та консалтингових компаній.

Тому важливим є збереження корпоративної пам'яті, у т.ч. університетів як квазікорпорацій, як сукупності знань щодо управління ІК у конкретній організації, та яка є тим важливішою, чим інтенсивнішою є конкуренція на ринках. Корпоративна пам'ять вибудовується на основі аналітичних знань, які визначаються як знання, що дають відповідь на питання – хто, коли, де, що, чому та як [24].

Висновки. Ще наприкінці ХХ науковці погодилися з тезою, що ІК організації зростає тоді, коли організація використовує знання працівника, а працівник продовжує збільшувати свої знання. На рівні університетів, які покликані виробляти та поширювати знання, основними двигунами є науково-педагогічні працівники та академічні дослідження. Такі умови як креативний хаос, невпевненість, автономія, надлишок інформації, необхідна різноманітність є необхідними для намірів що створення нового знання сучасними університетами.

Знання є ресурсом формування інтелектуального капіталу інституції чи країни, дослі-

Таблиця 4

Вагові коефіцієнти
у вимірюванні ІК університету

складові	показники	вагові коефіцієнти		пріоритет фактору	тип університету
		складових	показника		
інтелектуальна власність	інноваційні посилання	0,801	0,163	3	дослідницько інтенсивний
	інноваційна культура		0,342	1	
	нові цінні ідеї		0,295	2	
матеріальні активи	кількість публікацій	0,199	0,049	5	освітньо інтенсивний
	фінансова підтримка		0,034	6	
	дослідницькі результати		0,096	4	

Джерело: складено за [40]

Таблиця 5

Базис матриці навчання та управління інтелектуальним капіталом

дослідницьке навчання спрямоване в майбутнє	експлуатуюче навчання зі зворотнім зв'язком
(1) Наймання дослідників, вчених	(2) Впровадження депозитаріїв з управління знаннями та фіксація знань
(3) Пошук потенціалу для інновацій, нових ринкових можливостей	(4) Кодифікація та екстерналізація інтелектуальної власності
(5) Інновації, що орієнтовані на клієнта та фокус-групи	(6) Реалізація можливостей заробітку на нових ринках

Джерело: складено автором за [42]

дження якого мають досить коротку сучасну історію. Теоретичне підґрунтя управління інтелектуальним капіталом характеризується еkleктикою та значним чином спирається на досвід, спадщину у всіх їх формах. Інтелектуальний капітал та його компоненти (людський капітал, структурний капітал та капітал відносин) розглядаються як предмет управління на всіх рівнях від індивідуального та організаційного до глобального.

Структура капіталу університетів світового класу складається переважно з складових інтелектуального капіталу, а іншим, матеріальним компонентам відводиться незначна частка. Саме це та глобальна конкуренція в науково-освітньому просторі вимагає цілеспрямованої діяльності щодо управління інтелектуальним капіталом університетів. Прикладом чого є складання університетами не лише фінансових балансів, але й балансів знань з їх подальшим оприлюдненням та громадським обговоренням.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Bontis N. CKO Wanted – Evangelical Skills Necessary: A review of the Chief Knowledge Officer position // *Knowledge and Process Management*, Volume 8, Number 1. – 2001. – P. 29–38.
- Chițiba C.A. Lifelong learning challenges and opportunities for traditional universities // *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, № 46. – Elsevier. – 2012. – P. 1943–1947.
- Bell D. Notes on the Post-Industrial Society // *The Public Interest*, (№ 7, 1967) С. 102–118.
- Machlup F. *The Production and Distribution of Knowledge in the United States*. Princeton: Princeton University Press, 1962. – 460 p.
- Schumpeter J.A. *The Process of Creative Destruction. From Capitalism, Socialism and Democracy*. New York: Harper, 1975. (Original publication 1942). – 437 p.
- Stiglitz J.E., Greenwald B.C. Externalities in Economies with Imperfect Information and Incomplete Markets. *Quarterly Journal of Economics*, № 90. – May 1986. – P. 229–264.
- Семів Л., Семів Р. Університетська освіта в умовах переходу до економіки знань // *Соціогуманітарні проблеми людини*, № 3, 2008. – С. 72–81.
- Жарінова А.Г. Інтелектуальний капітал як фактор конкурентоспроможності при формуванні економіки знань // *Ефективна економіка*. – № 1. – 2013. – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2291>.
- Константюк Н.І. Основні засади підвищення конкурентоспроможності вищої освіти України в умовах формування глобальної економіки // *Сталий розвиток економіки*, № 3(20). – 2013. – С. 26–28.
- Яковенко Л.І. Інноваційний характер економіки знань // *Вісник Полтавської державної аграрної академії. Економіка*, № 2. – 2010. – С. 141–145.
- Літвінова О.В., Посилкіна О.В. Управління інтелектуальним капіталом в умовах інноваційного розвитку фармацевтичного виробництва // *Управління, економіка та забезпечення якості в фармації*, № 6(26). – 2012. – С. 30–37.
- Базилевич В.Д. *Інтелектуальна власність: підручник / В.Д. Базилевич*. – 3-є вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2014. – 671 с.
- Україна у вимірі економіки знань / [Геєць В.М., Александрова В.П., Бажал Ю.М.]; за ред. акад. НАН України В.М. Геєця. – К.: Основа, 2006. – 592 с.
- Каленюк І.С., Куклін О.В. Розвиток вищої освіти та економіка знань / І.С. Каленюк, Куклін О.В. – Київ: Знання, 2012. – 340 с.
- Колот А.М. Інноваційна праця та інтелектуальний капітал у системі факторів формування економіки знань / А.М. Колот // *Економічна теорія*. – 2007. – № 2. – С. 3–13.
- Лук'яненко Д.Г. Імплементация парадигми економіки знань у стратегії національного економічного розвитку / О.Д. Лук'яненко, О.С. Дорошенко // *Міжнародна економічна політика*. – № 19. – 2013. – С. 5–26.
- Дослідницькі університети: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні : монографія / [А.Ф. Павленко, Л.Л. Антонюк, Н.В. Василькова, Д.О. Ільницький та ін.]; за заг. ред. д.е.н., проф. А.Ф. Павленка та д.е.н., проф. Л.Л. Антонюк. – К.: КНЕУ, 2014. – 550, [2] с.
- Лук'яненко Д.Г. Інноваційний ресурс економічного розвитку України: інтелектуальна місія університетів / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник // *Вища школа*. – К., 2011. – № 12. – С. 74–86.
- Nonaka I., von Krogh G. Tacit Knowledge and Knowledge Conversion: Controversy and Advancement in Organizational Knowledge Creation Theory // *Perspective: Organization Science*, Vol. 20, No. 3, May–June 2009, PP. 635–652.
- Tsoukas H. Do we really understand tacit knowledge? M. Easterby-Smith, M. Lyles, eds. *The Blackwell Handbook of Organizational Learning and Knowledge Management*. – Blackwell, Oxford, UK. – 2003. – P. 410–427.
- Nonaka I. A dynamic theory of organizational knowledge creation // *Organization science*, vol. 5, № 1. – Feb. 1994. – P. 14–37.
- Wiig K.M. Comprehensive knowledge management. Working Paper. KRI. № 1999-4, Revision 1. – Knowledge Research Institute. – 9 p.
- Cominelli F., Greffe X. Intangible cultural heritage: Safeguarding for creativity // *City, Culture and Society*, № 3. – Elsevier. – 2012. – P. 245–250.
- Huang C.-C., Fan Y.-N., Chern C.-C., Yen P.-H. Measurement of analytical knowledge-based corporate memory and its application // *Decision Support Systems*, № 54. – Elsevier. – 2013. – P. 846–857.
- MacCormac E.R. *A Cognitive Theory of Metaphor*. – Cambridge, MA: MIT Press. – 1985. – 254 p.
- Leatherdale W. H. *The Role of Analogy, Model, and Metaphor in Science*. – Amsterdam: North-Holland. – 1974. – 276 p.
- Edvinsson L., Sullivan P. Developing a model of managing intellectual capital // *European Management Journal*, Vol. 4. – No. 4. – 1996. – P. 356–364.
- Dumay J. Grand theories as barriers to using IC concepts // *Journal of Intellectual Capital*, Vol. 13, No. 1. – 2012. – P. 4–15.
- Конвергенція та дивергенція в Європі: польський і український кейси: Монографія / [Д. Лук'яненко, В. Чужиков, М. Вожняк та ін.]; за наук. ред. Д. Лук'яненка, В. Чужикова, М. Вожняка. – К.: КНЕУ, 2013. – 688 с. – Англ. мовою.
- Harvard University. Competency Dictionary. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://campusservices.harvard.edu/system/files/documents/1865/harvard_competency_dictionary_complete.pdf.
- Marr B., Chatzke J. Intellectual capital at the crossroads: managing, measuring, and reporting of IC // *Journal of Intellectual Capital*, Vol. 5 No. 2, 2004. – Emerald Group Publishing. – P. 224–229.
- Hsu G.J.Y., Lin Y.-H., Wei Z.-Y. Competition policy for technological innovation in an era of knowledge-based economy // *Knowl-*

- edge-Based Systems, № 21. – Elsevier. – 2008. – P. 826-832.
33. Lansu A., Boon J., Sloep P.B., Rietje van Dam-Mieras Changing professional demands in sustainable regional development: a curriculum design process to meet transboundary competence // *Journal of Cleaner Production*, № 49, 2013. – P.123-133.
 34. Van Vught F. The EU innovation agenda: challenges for European higher education and research // *Higher Education Management and Policy*, № 21/2. – OECD. – 2009. – 22 p.
 35. Bontis N. National Intellectual Capital Index: A United Nations initiative for the Arab region // *Journal of Intellectual Capital*, Vol. 5. – No. 1. – Emerald Group Publishing Limited. – 2004. – P. 13-39.
 36. Knowledge Economy Index (KEI) 2012 Rankings. World Bank. <http://siteresources.worldbank.org/INTUNIKAM/Resources/2012.pdf>.
 37. Human Development Index and its components. Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience. United Nations Development Programme. Human Development Reports 2014. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/content/table-1-human-development-index-and-its-components>.
 38. INSEAD. The Global Talent Competitiveness Index 2013 / B. Lanvin, P. Evans Ed. – Singapore. – 2013. – 284 p. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://global-indices.insead.edu/gtci/documents/gcti-report.pdf>.
 39. Martinez-Torres M.R. A procedure to design a structural and measurement model of Intellectual Capital: An exploratory study // *Information & Management*, № 43. – Elsevier. – 2006. – P. 617-626.
 40. Wu H.-Y., Chen J.-K., Chen I.-S. Innovation capital indicator assessment of Taiwanese Universities: A hybrid fuzzy model application // *Expert Systems with Applications*, № 37. – Elsevier. – 2010. – P. 1635-1642.
 41. Habersam M., Piber M., Skoog M. Knowledge balance sheets in Austrian universities: The implementation, use, and re-shaping of measurement and management practices // *Critical Perspectives on Accounting*, #24. – Elsevier. – 2013. – P. 319-337.
 42. Curado C., Bontis N. Managing intellectual capital: the MIC matrix // *International Journal of Knowledge and Learning*, Vol. 3, Nos. 2/3. – 2007. – P. 316-328.